

הלכות נופש/זופש: תפילה במניין – רעיון טוב או זוהה?

הקדמה

מגילה כ"ג עמוד ב'

משנה. אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התיבה, ואין נושאים את כפיהם, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין בנביא... ואין מזמנין בשם פחות מעשרה... **גמרא.** מנא הני מילי? אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: דאמר קרא "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה. מאי משמע? - דתני רבי חייא: אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב התם "הבדלו מתוך העדה", ואתיא עדה עדה, דכתיב התם "עד מתי לעדה הרעה הזאת" - מה להלן עשרה אף כאן עשרה.

ברכות מ"ז עמוד ב'

מיתיבי: מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה, ושחרר עבדו והשלימו לעשרה; שחרר אין, לא שחרר לא! - תרי אצטריכו, שחרר חד ונפיק בחד. והיכי עביד הכי? והאמר רב יהודה: כל המשחרר עבדו עובר בעשה, שנאמר: "לעלם בהם תעבדו" - לדבר מצוה שאני. מצוה הבאה בעבירה היא! - **מצוה דרבים שאני.**

שולחן ערוך, או"ח צ"ט

ישתדל אדם להתפלל בב"ה עם הציבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לב"ה, יכוין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים,

וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הציבור והוא מתפלל ביחיד, אעפ"כ יתפלל בב"ה

מעלה/מידה טובה או זוהה

<u>פסחים מ"ו עמוד א'-משנה.</u> בצק החרש, אם יש כיוצא בו שהחמיץ - הרי זה אסור. גמרא. אם אין שם כיוצא בו מהו? - אמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש: כדי שילך אדם ממגדל נוניא לטבריא, מיל. - ונימא מיל! - הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כממגדל נוניא ועד טבריא. אמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש: לגבל ולתפלה ולנטילת ידים - ארבעה מילין 8000J אמה= 48000 טפחים]. ... אמר רבי יוסי ברבי חנינא: לא שנו אלא לפנינו, אבל לאחריו - אפילו מיל אינו חוזר. אמר רב אחא: ומינה, מיל הוא דאינו חוזר, הא פחות ממיל - חוזר. <u>ברכות מ"ו עמוד א'-</u> מר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל - מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן... דהא רב חסדא לייט אמאן דמהדר <u>אמיא בעידן צלותא</u>, והני מילי - לקריאת שמע, אבל לתפלה - מהדר. ועד כמה? עד פרסה. והני מילי - לקמיה, אבל לאחריה - אפילו מיל אינו חוזר. מיל הוא דאינו חוזר, הא פחות ממיל - חוזר.	<u>ברכות ז' עמוד ב'-ח' עמוד א'-</u> אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן: מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי? אמר ליה: לא יכילנא. אמר ליה: לכנפי למר עשרה וליצלי! אמר ליה: טריחא לי מלתא. ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא, בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר. אמר ליה: מאי כולי האי? - אמר ליה: דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מאי דכתיב "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" - אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפללין. רבי יוסי ברבי חנינא אמר, מהכא: +ישעיהו מ"ט+ כה אמר ה' בעת רצון עניתיך. רבי אחא ברבי חנינא אמר, מהכא: +איוב ל"ו+ הן אל כביר ולא ימאס, וכתיב: +תהלים נ"ה+ פדה בשלום נפשי מקרב - לי כי ברבים היו עמדי. - תניא נמי הכי, רבי נתן אומר: מנין שאין הקדוש ברוך הוא <u>מואס בתפלתן של רבים</u>, שנאמר: הן אל כביר ולא ימאס, וכתיב: פדה בשלום נפשי מקרב - לי וגו'. אמר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור - מעלה אני עליו כאילו פדאני, לי ולבני, מבין אומות העולם. אמר ריש לקיש: כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל - נקרא שכן רע...
---	--

בראשונים – מעלה/ערך או זיווג?

תוס' [פסחים שם] ... ולא בערוך דפירש "לתפלה" היינו לרוחץ ידיו להתפלל... תוס' [ברכות ט"ו א'] ... ויש ספרים דגרסי "הני מילי לק"ש אבל לתפלה לא". הרמב"ם (תפילה ח/א) [פעם ראשונה שמזכיר תפילה במניין] - תפלת הציבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור, ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור, ולעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת שאין תפלתו נשמעת בכל עת אלא בבית הכנסת... הרמב"ם (תפילה ד/ב) [לשיטתו] - טהרת ידיים כיצד רוחץ ידיו במים עד הפרק ואחר כך יתפלל, היה מהלך בדרך והגיע זמן תפלה ולא היה לו מים אם היה בינו ובין המים ארבעה מילין שהם שמונת אלפים אמה הולך עד מקום המים א ורוחץ ואחר כך יתפלל, היה בינו ובין המים יותר על כן מקנה ידיו בצרור ובעפר או בקורה ומתפלל הרמב"ן (מלחמות ה', מגילה ג,ב) - אמר הכותב: השנויים במשנתנו [משנה מגילה כ"ג: - אין פורסין על שמע וכו'] כולם חובות הצבור הן ואין אלא במחויבים בדבר, אבל מגילה כשם שהצבור חייב, כך כל יחיד ויחיד...	רש"י [פסחים שם] ... וכן לתפלה ; אם מהלך אדם בדרך, ובא עת ללון ולהתפלל, אם יש בית הכנסת לפניו ברחוק ארבע מילין = הולך ומתפלל שם ולן שם... תוס' [פסחים שם] - ולתפלה - נראה כפירוש הקונטרס... הבנת התוס' [ברכות ט"ו א'] - ...וההיא דרשב"ל דאמר "ולתפלה ד' מילין" פירש רש"י להתפלל שם במנין.
---	---

להלכה

יביע אומר [אור"ח ו/ח] ... והראה מההיא דר"א, לא שמה מתיא, דשאני התם דלא סגי בלא"ה, ואלמלא היה משחרר עבדו לצרפו לעשרה = היה המנין מתבטל מכל וכל, ולכן הותר לו לעבור בעשה משום מצוה דרבים.... וגם כאשר יהיה האופן שאין להם שום אפשרות להתפלל בנוסח ספרד כמנהג אבותיהם אא"כ יתפללו ביחידות, יש מקום לדון אם עדיף טפי שיתפללו כמנהג אבותיהם, ולא ישנו מנוסח ספרד לנוסח אשכנז, או תפלה בצבור עדיפא וע' להמבי"ט (בסי' בית אלהים, שער היסודות פרק לח) שכ', שמזמן משה עד אנשי כנה"ג היתה השכינה נגלית במקום הקרבן, ולכן כל אחד היה מתפלל לבדו כפי צחות לשונו, ותפלת היחיד ג"כ היתה נשמעת להקב"ה, ולא היו ישראל מתקבצים ערב ובקר וצהרים להתפלל בצבור במקום מיוחד, אלא כל אחד היה מתפלל ביחיד בביתו, ולכן לא מצאנו בתנ"ך זכר לתפלת צבור, עד לאחר החרבן שתקנו אנשי כנה"ג י"ח ברכות ודברים שבקדושה שאין בפחות מעשרה.... חוות יאיר [קט"ז] ... ושאלני ב"ב העשיר ומכובד אם יכול לבא לקובלענץ בבקר בבקר יום ש"ק להתפלל בעשרה... בספינה שישכור מע"ש אצל ספיני המעבירו, ולא רציתי להתיר מפני שחקרתי ושמעתי דרבנן קשישא דהוו שם מקמי ידי רבנים ומ"ץ נשאלו ולא התירו... והטעם שלא התירו אפשר מפני דאע"ג דאין כאן אפילו אומר לגוי להעבירו רק שבות דשבות ... מ"מ הרי גם להתפלל	שולחן ערוך [אור"ח צ"ט י"ז] - ההולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה : אם לפניו עד ד' מילין מקום שמתפללים ב', צריך לילך שם ; ולאחריו, צריך לחזור עד מיל, כדי להתפלל ב'. משנ"ב [שם י"ב] - ... והיושב בביתו דינו כמלאחריו ע"כ הדר בישוב תוך מיל למקום שמתפללין בעשרה צריך לילך בכל יום בבוקר להתפלל בעשרה אבל לא בערב כי א"צ לילך בלילה בדרך בשביל מנין וזה הסעיף הוא תוכחת מגולה לאותן האנשים שהם בעיר ומתעצלים לילך לבהכ"נ להתפלל מנחה ומעריב ערוה"ש [כ/ב] - ההולך בדרך והגיע למלון מבעוד יום ורוצה ללון שם אם יש לפניו בדרך שצריך לילך במרחק ד' מילין מקום שמתפללין בעשרה... ויותר מד' מילין לא הטריחוהו חכמים... אבל כשצריך לחזור לאחוריו או לצדדין אינו מחויב לילך אלא עד מיל [960 מטר] ולא עד בכלל, וכן הדר בישוב תוך מיל למקום שמתפללין בעשרה חייב לילך בכל יום בוקר וערב להתפלל בצבור... ופשיטא שלא ישכים אדם לילך בדרך לדבר הרשות מעיר שיש שם בהכ"נ ואפילו ילך קודם אור הבוקר וזה שאין אנו נוהרין בזה משום שאנו הולכין בדרך לפרנסתינו ונחשב זה לדבר מצוה... יביע אומר [אור"ח ו/ח] בשם שו"ת ישא איש - אודות חברה
---	---

שייסדה בהכ"נ, והתקינו שיתפללו שם ע"פ נוסח הגר"א כמנהג
אשכנז, ועתה נתוספו יחידי החברה שאינם נוהגים להתפלל
כמנהג הנז' וחושבים שאינם יוצאים י"ח בתפלתם... והשיב,
לפע"ד פשוט שאינם יכולים לשנות מנהגם הראשון... אלא
שאם אין להם לאלו היחידים מנין בפ"ע ורוצים להתפלל כל א'
ביחיד, לא שבקינן להו לעשות כן, וכייפינן להו שיתפללו
בעשרה, אפי' אם ישנו ממנהג אבותיהם, וראיה מברכות (מז)
במעשה דר"א ששחרר עבדו...

ר"ף [ביצה כ: על הגמ' (ביצה ל"ז): שאומרת; " תנו רבנן: שנים ששאלו חלוק אחד
בשותפות, זה לילך בו שחרית לבית המדרש וזה ליכנס בו ערבית לבית המשתה]- ת"ר
שנים ששאלו חלוק אחד זה לילך בו שחרית לבהמ"ד וזה
ליכנס בו ערבית לבה"כ זה עירב עליו לצפון וזה עירב עליו
לדרום זה שעירב עליו לצפון מהלך לצפון כרגלי מי שעירב עליו
לדרום וזה שעירב עליו לדרום מהלך לדרום כרגלי מי שעירב
עליו לצפון...

בעשרה אינו מצוה כולי האי ובמהרי"ל הלכות עירובין גבי אין
מערבין רק לדבר מצוה, דלהתפלל בעשרה קיל מלילך למשתה
נישואין. וחלילה לנו למעט במ"ע של ונקדשתי בתוך ב"י שהוא
קדיש וברכו בעשרה ובשכר אמנה ועניית איש"ר =אמן יהא שמי
רבא= **עם כל זה אינו מ"ע דרמיא עליה גם לא נתבטל אם יעמוד**
חוצה. ולכן אין ללמוד מהא... דר"א שחרר עבדו... ר"ל שהוא
קידוש השם ודווקא ברבים ואם לא שחררו היה בטל המצוה מכל
הרבים ההם שהיו נאספין יחד ... ולפי זה גם בנדון דידן אלו היה
חסר אחד בק"ק היה מותר להדר בעבר השני לבא להשלים המנין...
המג"א (תטו/ב) - ...במהרי"ל נסתפק אם מותר לערב כדי לילך למנין,
ולפי מ"ש סימן צ' ס"ו ודאי שרי וכ"מ ממ"ש סימן שי"א סס"ב
והמערב ברגליו יכול לערב לדבר הרשות
קרוב נתנאל (מגילה ג/פ) - ...שמערבין עירובי תחומין להתפלל בעשרה
כיון שעכ"פ חובת צבור היא.